

ปล่อยสัตว์น้ำอย่างไรให้ได้บุญ : หลักการและแนวคิดในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย
HOW TO RELEASE AQUATIC ANIMALS FOR MERIT: PRINCIPLES AND CONCEPTS FOR RELEASING AQUATIC ANIMALS ACCORDING TO THE CONTEXT OF THAI SOCIETY

ธเนศ เกษศิลป์¹, พระเจริญพงษ์ วิชัย²

Tanet Ketsil, Phrajaroenphong Wichai

มหาวิทยาลัยมหิดล¹, วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี²

Mahidol University, Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College

Email: chainoi9999@hotmail.com¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) ศึกษาหลักการและแนวคิดการทำบุญในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย 2) ศึกษาความเชื่ออันดีในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสารเป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจาก พระไตรปิฎก อรรถกถา งานวิจัยและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหลักการและแนวคิดการทำบุญในการปล่อยสัตว์น้ำ ความเชื่ออันดีในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย

ผลการศึกษาพบว่า

1. แนวคิดการทำบุญในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทยมาจากฐานแนวคิดหลัก 4 ประการคือ 1) แนวคิดที่เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการทำบุญในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย 2) แนวคิดที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปล่อยสัตว์น้ำที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อย 3) แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของสัตว์น้ำและบริเวณสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่สัตว์น้ำอาศัยอยู่ที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อย และ 4) แนวคิดเกี่ยวกับหลักความเชื่ออันดีในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย

2. ความเชื่ออันดีในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทยมีความเชื่อว่าถ้าได้ปล่อยสัตว์น้ำตามเทศกาลหรือโอกาสต่างๆจะถือว่าเป็นการบุญทำประเพณีหนึ่งซึ่งส่งเสริมให้ผู้ที่ทำการปล่อยสัตว์น้ำได้รับอานิสงค์ผลบุญมีความสุขกาย สุขใจ สุขภาพร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคร้ายเบียดเบียนอีกทั้งยังเป็นการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาสำหรับผู้ที่คิดว่าตนเองกำลังตกอยู่ในความลำบากหรือกำลังมีวิกฤตพบกับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินชีวิตให้ผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคไปได้อย่างรวดเร็ว

ข้อค้นพบจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิด หลักการ รวมทั้งอันดีของการปล่อย สัตว์น้ำ จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์เป็นแนวทางและฐานข้อมูลสำหรับผู้ที่มีความประสงค์จะทำบุญด้วยการปล่อยสัตว์น้ำให้ปล่อยได้อย่างถูกต้องในสภาพแวดล้อมที่มีความเหมาะสมกับชนิดของสัตว์น้ำที่ต้องการจะปล่อย

คำสำคัญ : การปล่อยสัตว์น้ำ, การทำบุญ, บริบทของสังคมไทย

Abstract

This research article has the following objectives 1) to investigate the principles and concepts of merit-making in the release of aquatic animals according to the context of Thai society; and 2) to study the belief in merit consequences in the release of aquatic animals in the context of Thai society. The research method was document-based, studying and analyzing data from the Tripitaka, commentaries, research works, and academic documents related to the principles and concepts of merit-making in the release of aquatic animals, and the belief in merit consequences in the release of aquatic animals in the context of Thai society.

The results of this study revealed that:

1. The concept of merit-making in the release of aquatic animals in the context of Thai society derives from four main conceptual bases: 1) concepts related to merit-making in the release of aquatic animals in the context of Thai society; 2) concepts of an environment suitable for releasing aquatic animals that Thai Buddhists prefer to release; 3) concepts about the general characteristics of aquatic animals and physical environmental conditions where these animals live that Thai Buddhists prefer to release; and 4) concepts of the beliefs in the consequences of merit in releasing aquatic animals in the context of Thai society.

2. Regarding the belief in merit consequences in the release of aquatic animals in the Thai society context, it has been believed that releasing aquatic animals on festivals or various occasions is considered one type of merit-making that promotes the person who releases the animals to receive the beneficial consequences of merit such as physical well-being, happiness, and strong health free from diseases and disasters, and it is also a way to resolve destiny for those who believe they are in difficulty or facing problems and obstacles in life to smoothly overcome these issues and obstacles.

The findings from research related to the concept, principles, and consequences of releasing aquatic animals can be beneficially used as guidelines and a database for those wishing to perform merit-making through the proper release of aquatic animals in environments suitable for the specific types of aquatic animals they wish to release.

Keywords : Release of aquatic animals, Merit-making, Thai society context.

บทนำ

ตามบริบทของสังคมไทยโดยส่วนใหญ่มีผู้นับถือศาสนาพุทธเป็นจำนวนมากดังนั้นจึงมีความผูกพันและความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องของการทำบุญแต่รูปแบบหรือลักษณะของการทำบุญนั้นจะมีความแตกต่างกันออกไปตามสภาพของสังคมวัฒนธรรม ประเพณี ของแต่ละภูมิภาค การทำบุญประเภทหนึ่งที่คนไทยชาวพุทธให้ความสนใจและนิยมทำก็คือ การทำบุญด้วยการให้อภัยทานเพราะให้อภัยทานเป็นธรรมะที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทำให้คนอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบสุขไม่เบียดเบียนทำร้ายซึ่งกันและกันไม่เกิดการกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจเมื่อคนเรามีให้อภัยทานเป็นที่ตั้งในสังคมก็จะมี ความสงบสุขตามไป ด้วยการทำบุญด้วยการให้อภัยทาน เป็นการทำความดีที่ไม่สร้างเวรสามารถ แบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ 1) การเป็นผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารีเกื้อกูลซึ่งกันและกันและไม่ผูกยึดติดอยู่กับความโกรธความเกลียดชังซึ่งกันและกันเพราะถ้าคนเรามีความโกรธมาก ๆ และเก็บสะสมไม่ให้อภัยกันก็จะนำซึ่งความทุกข์ให้กับตนเองไม่รู้จากจบสิ้นและยังทำให้เกิดความแตกแยกความสามัคคีกันในสังคมได้อีกด้วย 2) การไม่เบียดเบียนหรือทำกรรมกรรมชั่ว เช่นการไม่กักขังหน่วงเหนี่ยวสัตว์เพื่อความเพลิดเพลินของตัวเองเป็นหลัก 3) การปล่อยสัตว์ให้เป็นอิสระไม่ว่าจะคนหรือสัตว์ต่างก็การความเป็นอิสระทั้งนั้นไม่ชอบให้มีใครมากักขังหน่วงเหนี่ยวสิ่งที่กระทำกันและเห็นเป็นประจำ เช่น การปล่อยนกปล่อยปลา การปล่อยสัตว์น้ำต่างๆ สัตว์ที่ถูกกักขังหรือมีโอกาสรอดในการดำรงชีวิตก็ทำการช่วยเหลือไว้เอาไปปล่อยให้เป็นเกิดความเป็นอิสระต่อสัตว์นั้นถือว่าเป็นบุญอย่างมาก

ดังนั้นการให้อภัยถือได้ว่าเป็นธรรมะที่ดีมากทำให้คนในสังคมอยู่กันด้วยความสงบสุขการให้อภัยเป็นองค์ประกอบหนึ่งของธรรมะ 5 ประการ คือ 1) ขันติ คือการมีความอดทนอดกลั้น ในสภาวะที่ตนเองอาจถูกกดดันบีบบังคับจากสภาวะที่ตนเองเป็นอยู่ เช่น (1) การถูกไต่ถามจากการถูกรบกวนจากสิ่งต่าง (2) การระงับความโกรธ ด้วยความไม่โทษร้าย (3) ไม่ก่อความทุกข์ให้กับผู้อื่นต้องรู้สึกเจ็บช้ำเสียใจ (4) มีจิตใจไม่คิดพยาบาทเบียดเบียนใครมีความร่าเริงแจ่มใส 2) เมตตา คือ การมีเมตตาจิตที่ดีซึ่งกันโดยปรารถนาปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลและสังคม 3) เสียสละ คือ การยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเพื่อให้สังคมน่าอยู่มากยิ่งมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน 4) ให้อภัย การให้อภัยเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม เพราะถ้าในสังคมไม่ให้อภัยกันแล้วก็จะนำมาซึ่งความแตกแยกขาด

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

ความสามัคคีทะเลาะเบาะแว้งกันกันภัยทานนั้นถือว่าเป็นธรรมะขั้นศีล ส่งผลมากกว่าทานทุกประเภทส่งผลมากกว่าสังฆทาน วัตถุทาน และธรรมทาน การให้อภัยโดยไม่ลัทธิขโมยของของผู้อื่น ให้อภัยโดยไม่เบียดเบียนหรือการฆ่าสัตว์ ถือเป็นการให้อภัยทั้งสิ้น 5) ปลอ่ยวาง การปลอ่ยวางนั้นเป็นได้ว่าเป็นธรรมะขั้นสูงที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้ปฏิบัติให้ได้เพราะความทุกข์ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นเกิดจากการยึดติดยึดมั่นมากเกินไปถ้ามนุษย์ปลอ่ยวางความทุกข์ก็จะไม่เกิดขึ้น (Parimutto (Niwat), et al., 2019)

จะเห็นได้ว่าการทำบุญด้วยการให้อภัยทานทำได้หลากหลายวิธีจากที่กล่าวมาแล้วการทำบุญด้วยการปลอ่ยสัตว์นั้นเป็นวิธีหนึ่งที่คนไทยชาวพุทธให้ความสนใจเป็นอันดับต้นๆของการทำบุญและยังเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่าการปลอ่ยสัตว์น้ำนั้นจะช่วยให้ผู้ปลอ่ยบรรลุมรรตัตถุประสงค์ของชนิดสัตว์น้ำที่นำมาปลอ่ยเช่นถ้าต้องการให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรงก็จะปลอ่ยปลาหมอเพราะชื่อของปลาชนิดนี้เปรียบเสมือนมีหมอมาคูแลรักษาให้สุขภาพของผู้ปลอ่ยดียิ่งๆขึ้นไป หรือการปลอ่ยเต่า เต่าเป็นสัตว์ที่มีอายุยืนผู้ปลอ่ยจึงเชื่อว่าถ้าปลอ่ยเต่าแล้วก็จะทำให้ผู้ปลอ่ยมีอายุยืนยาวนานสุขภาพแข็งแรงตามไปด้วย หรือการปลอ่ยปลาช่อนมีความเชื่อว่า เป็นปลาที่ชื่อมีความเป็นมงคลออกเสียงคล้ายกับคำว่าชอนตีความได้ว่าชอนเงิน ชอนทอง ทำให้ร่ำรวยเงิน ทอง และทำให้รอดพ้นจากอันตรายทั้งหลายทั้งปวง

แต่ถึงอย่างนั้นการปลอ่ยสัตว์น้ำก็มีข้อพึงระวังหลายอย่างโดยเฉพาะเช่นการเลือกพื้นที่ในการปลอ่ยสัตว์น้ำต้องมีความเหมาะสมสำหรับการปลอ่ยสัตว์น้ำชนิดนั้นถ้าบริเวณที่ปลอ่ยสัตว์น้ำชนิดนั้นๆไม่มีความเหมาะสมก็อาจทำให้สัตว์น้ำที่ปลอ่ยตายได้การทำบุญครั้งนั้นก็จะไม่ส่งผลบุญอันเป็นกุศลตามวัตถุประสงค์ของผู้ปลอ่ยผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการปลอ่ยสัตว์น้ำอย่างไรให้ได้บุญโดยทำการศึกษเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ รวมทั้งอานิสงส์ ของการปลอ่ยสัตว์น้ำเพื่อเป็นแนวทางและฐานข้อมูลสำหรับผู้ที่มีความประสงค์จะทำบุญด้วยการปลอ่ยสัตว์น้ำต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาหลักการและแนวคิดการทำบุญในการปลอ่ยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย
- 2) เพื่อศึกษาความเชื่ออานิสงส์ในการปลอ่ยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการและแนวคิดการทำบุญในการปลอ่ยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย แนวคิดเกี่ยวกับสัตว์น้ำและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปลอ่ยสัตว์น้ำ พร้อมทั้งศึกษาเกี่ยวกับหลักความเชื่ออานิสงส์ในการปลอ่ยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทยได้ดังนี้

1) แนวคิดเกี่ยวกับการทำบุญในการปลอ่ยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย

เราสามารถนำหลักการทำบุญตามหลักการในทางพระพุทธศาสนามาอธิบายเพื่อเติมที่เกี่ยวกับการทำบุญในการปลอ่ยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทยได้ดังต่อไปนี้ เช่น (1) หลักบุญกิริยาวัตถุ (P. A. Payutto, 2013) หลักบุญกิริยาวัตถุ ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งบุญถือว่าเป็นหลักการที่สำคัญในการทำบุญและเป็นหลักการขั้นของพื้นฐานของพุทธศาสนิกชนทุกคนที่ควรจะต้องปฏิบัติจะเห็นได้จากงานวิจัยของ พระธนโชติ จนฺโทโชโต และพระโสภณพัฒนบัณฑิต ได้มีการนำหลักของบุญกิริยาวัตถุ 3 ไปจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของอุบาสก อุบาสิกา บ้านหนองคูม่วง ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับสามารถช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนบ้านหนองคูม่วง ตำบล หนองไธ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคามให้ดีขึ้น (Candajoto and Phrasoponpattanabandita, 2019) (2) หลักของทาน การปลอ่ยสัตว์ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ชนิดใดในการศึกษาครั้งนี้เน้นที่การปลอ่ยสัตว์น้ำตามความเชื่อของคนไทยชาวพุทธ ก็ถือว่าเป็นทำทานอย่างหนึ่งเพราะเป็นการให้ชีวิตผู้อื่น (P. A. Payutto, 2013) จะเห็นได้จากงานวิจัยของ พระครูพิลาศสกรกิจ (สุรศักดิ์ ธารายศ), พระครูวิจิตรศีลาจาร และ สิทธิโชค ปาณะศรี ได้ทำการศึกษาวเคราะห์การให้ทานในสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบในการให้ทานในสังคมไทย พบว่า ในปัจจุบันสังคมไทยก็ยังมีค่านิยมในการทำทานอยู่โดยแบ่งรูปแบบของการทำทานออกเป็นสามประเภทได้แก่ อามิสทาน , ธรรมทานและ อภัยทาน ซึ่งจะทำให้คนในสังคมมีชีวิตอยู่ร่วมกันโดยไม่มีเวร ไม่มีภัยต่อกัน มีจิตคิดเมตตาในคนและสัตว์ (Surasak Tharayod et al., 2019) (3) หลักศรัทธา (P. A. Payutto, 2013) หลักศรัทธานั้นเป็นหลักแห่งความเชื่อเช่นเชื่อ

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

เรื่องของกรรมที่เกิดจากการกระทำ คือมีความเชื่อว่าถ้ากระทำความดีปฏิบัติดีผลของกรรมก็จะส่งผลดีถ้ากระทำความชั่วหรือปฏิบัติชั่วผลของกรรมก็จะส่งผลร้ายต่อผู้กระทำกรรมนั้น จะเห็นได้จากงานวิจัยของ ลิขิต บุญละคร ได้ทำการศึกษาเรื่องศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการแห่งศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย พบว่าวิถีชีวิตตามบริบทของสังคมไทยยังยอมรับและพระพุทธรูปศาสนา ยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมากอีกทั้งยังเป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (Boonlakon, 2020) (4) หลักกาลามสูตรเป็นหลักการใช้เหตุใช้ผลในความเชื่อเช่น อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังมา, อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำสืบๆ กันมา หรือ อย่าได้ยึดถือโดยตื่นข่าวว่าได้ยินอย่างนี้ เป็นต้น (The Tipitaka and Commentaries, 2018) หลักกาลามสูตรจึงเป็นหลักการที่สำคัญของผู้ที่เลือกทำบุญด้วยการปล่อยสัตว์น้ำเพราะจะได้วิเคราะห์พื้นที่ในการปล่อยสัตว์น้ำด้วยความมีเหตุมีผลไม่ปล่อยสัตว์น้ำด้วยความไม่รู้ โอกาสที่สัตว์น้ำจะรอดจากการปล่อยจึงเป็นไปได้สูงและจะเห็นได้จากการศึกษาวิจัยของ พระครูปริยัติกิจวิธาน (ไพสิทธ์ศรีรอด), สมบูรณ์ บุญโท, และ สวัสดิ์ อโณทัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้พุทธญาณวิทยาของหลักกาลามสูตรในสังคมไทยหลังนวยุค ผลการศึกษาวิจัยพบว่า แม้จะผ่านกาลเวลามาเนิ่นนาน ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรม ของสังคมไทย ยังมีความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมที่คลุกเคล้าผสมผสานอยู่กับกระบวนทรรศน์ (Paisith Srirod et al., 2019)

2) แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปล่อยสัตว์น้ำที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อย

แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปล่อยสัตว์น้ำที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อย ผู้วิจัยได้แนวทางของ Cowx (2015) และ FAO (2015) ที่อ้างถึงใน (Sricharoenham, 2020)ซึ่งได้อธิบายถึงแนวทางปฏิบัติที่ดีในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำอย่างมีความรับผิดชอบมาเป็นหลักแนวคิดในการประกอบการศึกษาวิจัยในครั้งนี้โดยเน้นที่ การเลือกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปล่อยสัตว์น้ำจะถือว่าผู้ปล่อยน้ำมีความรับผิดชอบต่อสัตว์ชนิดนั้นที่ทำการปล่อยเพราะโอกาสที่สัตว์ที่จะปล่อยนั้นมีโอกาสที่จะรอดสูง (Sricharoenham, 2020)

3) แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของสัตว์น้ำและบริเวณสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่สัตว์น้ำอาศัยอยู่ที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะสัตว์น้ำจืดที่คนไทยชาวพุทธมีความเชื่อที่นิยมปล่อยเพื่อเป็นการทำบุญและสร้างกุศลคือ ปลาไหล, ปลาหมอไทย, ปลาดุก, ปลาสวาย, ปลานิล, ปลาหัวทิม, หอยขม, หอยโข่ง, เต่า, ตะพาบ และ กบ ซึ่งควรจะต้องปล่อยในสภาพแวดล้อมดังนี้เช่นการปล่อยปลาไหลควรปล่อยบริเวณ คู คลอง หนองบึง ขอบชุกต้วอยู่ในโคลนตมหรือพื้นที่ชื้นแฉะ จะไม่ชอบว่ายน้ำเหมือนปลาทั่วไป เราสามารถพบปลาไหลได้ทั่วทุกภาคของประเทศไทย (Sansuk, 2016) หรือการปล่อยปลาหมอไทยควรปล่อยบริเวณน้ำนิ่งๆตามทุ่งนาถ้ามีน้ำแห้งขอดจนไม่สามารถอยู่ได้ปลาหมอกก็จะแหกเหงือกไปหาแหล่งน้ำใหม่จะไม่ยอมตายอยู่ตรงนั้น (Sansuk, 2017) เป็นต้น

4) แนวคิดเกี่ยวกับหลักความเชื่ออันสงสืในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย

ความเชื่อเรื่องการปล่อยสัตว์น้ำนั้นในสมัยพุทธการมีหลักฐานปรากฏอยู่ เช่น เรื่องของการช่วยชีวิตสัตว์แล้วส่งผลเป็นบุญ ที่สำนักเรียนของพระสารีบุตรมีสามเณรองค์หนึ่งมีชื่อว่าสามเณรติสสะมีอายุเพียง 7 ปีเท่านั้นเป็นผู้ที่รับการทำนายจากพระอาจารย์พระสารีบุตรว่าจะสามารถมีอายุอยู่รอดได้เพียงอีก 7 วันเท่านั้น ซึ่งเป็นการทำนายตามตำราพยากรณ์ของหมอดูลักษณะเมื่อสามเณรติสสะได้ฟังคำทำนายแล้วเกิดความเศร้าโศกเสียใจเป็นอย่างมากจึงได้ขอกราบทูลลาพระอาจารย์พระสารีบุตรเพื่อที่จะไปโปรดบิดามารดาเป็นครั้งสุดท้ายและในระหว่างเดินทางกลับนั้นได้พบปลาน้อยใหญ่ที่ติดอยู่ในแอ่งน้ำที่แห้งขอดกำลังจะหมดลมหายใจได้ทำการช่วยเหลือโดยการใช้นาฬิกาดักขึ้นมาแล้วนำปลาเหล่านั้นไปปล่อยในแม่น้ำให้สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้เมื่อเสร็จสิ้นจากการปล่อยสัตว์น้ำก็ได้เดินทางต่อแล้วไปพบกับแก่งที่ถูกกั้นด้วยเขื่อนของนายพรานดักไว้สามเณรติสสะก็ได้ทำการช่วยเหลือแก่งให้พ้นจากการติดกับดักของนายพราน เมื่อสามเณรติสสะเดินทางไปถึงบ้านจึงเล่าเรื่องที่ตนเองจะต้องเสียชีวิตภายใน 7 วันให้กับบิดาและมารพี่ ทุกคนเมื่อฟังแล้วก็ต่างเศร้าโศกเสียใจ แต่เมื่อครบเจ็ดวันแล้วก็ยังมีสิ่งที่คาดฝันเกิดขึ้นสามเณรติสสะ ไม่เสียชีวิตตามคำทำนายแถมยังมีมิตรพรณที่สดีสผุดผ่องอีกด้วยสามเณรติสสะจึงกลับไปทูลถามพระสารีบุตรว่าเป็นเพราะเหตุใดตนเองจึงเสียชีวิตตามคำทำนาย เพราะทั้งเล่าเหตุการณ์ที่ตนเองได้ช่วยเหลือชีวิตปลา และ แก่ง ในระหว่างเดินทางกลับบ้านพระสารีบุตรจึงบอกว่าเป็นเพราะผลบุญที่สามเณรได้ช่วยเหลือชีวิตปลา และ แก่งให้พ้นภัยนั้นแหละจึงส่งผลให้สามเณรไม่เสียชีวิตภายใน 7 วันตามคำทำนายจากจาลินีจึงทำให้คนล้านนาานิยมประกอบพิธีกรรมการสืบชะตามาอย่างยาวนานจากความเชื่อดังกล่าว (Sarawasee, 2016)

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ข้อค้นพบทั้ง 4 แนวคิดที่เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการทำบุญในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย, แนวคิดที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปล่อยสัตว์น้ำที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อย, แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของสัตว์น้ำและบริเวณสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่สัตว์น้ำอาศัยอยู่ที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อย, และแนวคิดเกี่ยวกับหลักความเชื่ออันสงสในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวทางในการศึกษาเชิงลึกให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดการทำบุญในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทยและได้ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่ออันสงสในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

1) การวิจัยเชิงเอกสาร

การวิจัยเชิงเอกสารจะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา ค้นคว้าและ เก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสารงานวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยตามลำดับ ข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ อาทิ หนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย รวมถึงเอกสารจากสื่อออนไลน์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการและแนวคิดในการปล่อยสัตว์น้ำอันสงสการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย

2) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดลำดับข้อมูลตามขั้นตอนที่ทำการศึกษาค้นคว้ามาให้มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาให้เป็นระบบแล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสารด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา การตีความ การสังเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท เพื่อนำไปสรุปเรียบเรียงนำเสนอเป็นผลงานเชิงประจักษ์ตามขั้นตอนทางวิชาการต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าแนวคิดการทำบุญในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทยมาจากฐานแนวคิดหลัก 4 ประการคือ

1) แนวคิดที่เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการทำบุญในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทยมีแนวคิดและหลักการ ดังนี้

หลักบุญกิริยาวัตถุ หลักบุญกิริยาวัตถุที่เป็นหลักการทำบุญซึ่งเป็นหลักการทำบุญขั้นพื้นฐานที่พุทธศาสนิกชนพึงมีพึงปฏิบัติตั้งนั้นการทำบุญด้วยการปล่อยสัตว์น้ำจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ง่ายต่อการปฏิบัติตามช่วงเทศกาลหรือโอกาสต่างๆ เช่นการปล่อยสัตว์น้ำก็เป็นการทำบุญด้วยการให้ชีวิตสัตว์น้ำ จึงเป็นการทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของและเป็นการทำบุญด้วยการรักษาสีลตามหลักบุญกิริยาวัตถุ

หลักของท่าน การปล่อยสัตว์ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ชนิดใดในการศึกษาครั้งนี้เน้นที่การปล่อยสัตว์น้ำตามความเชื่อของคนไทยชาวพุทธ ก็ถือว่าเป็นทำทานอย่างหนึ่งเพราะเป็นการให้ชีวิตผู้อื่น ท่าน (P. A. Payutto, 2013)

หลักของศรัทธา 4 ความเชื่อเกี่ยวกับการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของชาวนั้นได้มีการนำหลักของศรัทธามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพราะความเชื่อโดยส่วนใหญ่ของคนไทยชาวพุทธจะเชื่อเรื่องกรรมการทำความดีย่อได้ดีทำความชั่วย่อได้ชั่ว (P. A. Payutto, 2013)

หลักของกาลามสูตร การนำหลักของกาลามสูตรมาใช้เป็นแนวทางในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมนั้นโดยเฉพาะการตัดสินใจในการเลือกสถานที่ในการปล่อยสัตว์ซึ่งจะไม่ปล่อยตามที่เคยปล่อยตามๆกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษแต่จะต้องมีการศึกษาให้ถ่องแท้ถึงผลกระทบที่จะเกิดหลักจากการปล่อยสัตว์น้ำชนิดนั้นๆ ด้วย (The Tipitaka and Commentaries, 2018)

2) แนวคิดที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปล่อยสัตว์น้ำที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อย

การประยุกต์แนวคิดสำหรับการปล่อยสัตว์น้ำที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการปล่อยสัตว์น้ำแต่ละชนิดที่ จะมีโอกาสรอดจากปล่อยในแต่ละครั้งได้มากที่สุดหรือเรียกว่าการลดโอกาสเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นภายหลังที่ปล่อยสัตว์น้ำชนิดนั้น

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

ตายสามารถสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 กำหนดวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะปล่อยในแต่ละครั้ง ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการปล่อยสัตว์น้ำด้วยวิธีการสำรวจขั้นตอนที่ 3 ประเมินความเสี่ยงหรือโอกาสรอดของสัตว์น้ำที่จะปล่อยขั้นตอนที่ 4 เลือกแนวทางที่เหมาะสมต่อการปล่อยสัตว์น้ำขั้นตอนที่ 5 ตัดสินใจเลือกพื้นที่ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปล่อยสัตว์น้ำขั้นตอนที่ 6 ดำเนินการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมที่เลือกไว้ขั้นตอนที่ 7 วิเคราะห์และสรุปผลการปล่อยสัตว์น้ำเพื่อเป็นแนวทางในการปล่อยสัตว์น้ำในอนาคตต่อไปซึ่งประยุกต์จากแนวทางของ Cowx (2015) และ FAO (2015) ที่อ้างถึงใน (Sricharontham, 2020) โดยจะเป็นฐานข้อมูลเสริมสร้างความมั่นใจสำหรับคนไทยชาวพุทธที่นิยมปล่อยสัตว์น้ำเพื่อทำบุญสร้างกุศลให้มีความมั่นใจมากยิ่งขึ้นจากการที่ได้ทำการปล่อยสัตว์น้ำจะเป็นสร้างบุญกุศลอย่างแท้จริง

3) แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของสัตว์น้ำและบริเวณสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่สัตว์น้ำอาศัยอยู่ที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อย สัตว์น้ำจืดที่คนไทยชาวพุทธมีความเชื่อที่นิยมปล่อยเพื่อเป็นการทำบุญและสร้างกุศลคือ ปลาไหล, ปลาหมอไทย, ปลาดุก, ปลาช่อน, ปลาดุก, ปลาสวาย ปลาบู่, ปลานิล, ปลาทาบิติม, หอยขม, หอยโข่ง, เต่า, ตะพาบ และ กบ เช่น การปล่อยปลาไหลต้องปล่อยบริเวณ คูคลอง หนองบึง ชอบชุกตัวอยู่ในโคลนตมหรือพื้นที่ชื้นแฉะ การปล่อยปลาหมอไทยต้องปล่อยแหล่งน้ำจืดทั่วประเทศ อยู่อาศัยตามแหล่งน้ำธรรมชาติบริเวณน้ำนิ่งๆตามทุ่งนา และ การปลาสวายต้องปล่อยตามแม่น้ำ ลำคลองตามธรรมชาติแต่จะอยู่ในที่ที่มีน้ำค่อนข้างลึกและกระแสน้ำไหลแรง

4) แนวคิดเกี่ยวกับหลักความเชื่ออันดีในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย สัตว์น้ำจืดที่คนไทยชาวพุทธมีความเชื่อที่นิยมปล่อยและส่งผลให้ประสบความสำเร็จตามความเชื่อคือ ปลาไหล, ปลาหมอไทย, ปลาดุก, ปลาช่อน, ปลาดุก, ปลาสวาย ปลาบู่, ปลานิล, ปลาทาบิติม, หอยขม, หอยโข่ง, เต่า, ตะพาบ และ กบ เช่น เชื่อว่าการปล่อยปลาไหลตามเชื่อเป็นปลาที่ไหลรื่นไปได้ทุกที่ให้ผู้ปล่อยผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคต่างๆไปได้ด้วยดีคิดจะทำสิ่งใดจะไม่ติดขัด การปล่อยปลาหมอไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องของสุขภาพเชื่อว่าถ้าปล่อยแล้วจะทำให้สุขภาพแข็งแรง ปราศจากโรคร้าย และการปล่อยปลาสวายมีความเชื่อว่าถ้าปล่อยแล้วจะทำให้ผู้ปล่อยทำการค้าขายธุรกิจเจริญรุ่งเรือง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าความเชื่ออันดีในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทยมีความเชื่อว่าถ้าได้ปล่อยสัตว์น้ำตามเทศกาล หรือโอกาสต่างๆจะถือว่าเป็นการบุญทำประเพณีหนึ่งซึ่งช่วยส่งเสริมให้ผู้ทำการปล่อยสัตว์น้ำได้รับอานิสงค์ผลบุญมีความสุข สุขใจ สุขภาพร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคร้ายเบียดเบียนอีกทั้งยังเป็นการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาสำหรับผู้ที่คิดว่าตนเองกำลังตกอยู่ในความลำบากหรือกำลังมีวิกฤตพบกับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินชีวิตให้ผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคไปได้อย่างราบรื่น

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลตามประเภทของหลักการแนวคิดและอานิสงค์จากการปล่อยสัตว์น้ำได้ดังนี้

1) แนวคิดที่เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการทำบุญในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย

การทำบุญในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทยมีแนวคิดมาจากหลักบุญกิริยาวัตถุที่เป็นหลักการขั้นพื้นฐานในการทำบุญเพื่อให้รู้หลักในการทำว่าเราต้องการอะไรจากการทำบุญและสามารถเลือกวิธีการทำบุญได้หลากหลายวิธี เช่น 1) ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ 2) ทำบุญด้วยการรักษาศีล 3) ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธนโชติ จนทโชติ และพระโสภณพัฒนบัณฑิต ได้มีการนำหลักของบุญกิริยาวัตถุ 3 ไปจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของอุบาสก อุบาสิกา บ้านหนองคูม่วงพบว่าการนำหลักของบุญกิริยาวัตถุ 3 ไปใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตก่อให้เกิดผลที่ดีต่อบุคคล คือ การแก้ปัญหาของตนเองชาวบ้านใช้ศีลเป็นเครื่องระงับปัญหา ซึ่งจะส่งผลกระทบ ต่อตนเองและคนอื่นเป็นอย่างมาก ผลที่ดีต่อครอบครัว คือ สมาชิกในครอบครัว มีสัมมาทิฐิอย่างแท้จริงการที่คนเราจะมีสัมมาทิฐิได้จริงจึงกล่าวได้ว่าการ หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 สามารถช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น (Candajoto and Phrasoponpattanabandita, 2019)

หลักการทำทานเช่นการให้ การเสียสละ หรือการบริจาค การปล่อยสัตว์น้ำตามความเชื่อของคนไทยชาวพุทธถือเป็นการทำบุญของหลักการทำทานสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูพิลาศสรกิจ (สุรศักดิ์ ธารายศ), พระครูวิจิตรศีลาจารย์ และ สิทธิโชค ปาณะศรี ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์การให้ทานในสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบในการให้ทานในสังคมไทย พบว่า ในปัจจุบันสังคมไทยก็ยังมีค่านิยมในการให้ทานอยู่โดยแบ่งรูปแบบของการให้ทานออกเป็น 3 ประเภท

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

ได้แก่ 1. อามิสทาน คือ การให้สิ่งของที่เป็นวัตถุ มีของที่รับประทานได้และเป็นของใช้ต่าง ๆ ที่สามารถให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคม 2. ธรรมทาน คือ การให้คุณธรรมที่เป็นความรู้ที่ทำให้เกิดปัญญา ในการมีชีวิตในสังคมด้วยคุณความดีอันที่มั่นคง ของผู้ทรงธรรม และ 3. อภัยทาน หมายถึง การยกเว้นการประทุษร้ายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีชีวิตอยู่ร่วมกันโดยไม่มีเวร ไม่มีภัยต่อกัน มีจิตคิดเมตตาในคนและสัตว์ หากผิดพลาดก็ไม่ถือโทษโกรธตอบ การให้ทานอันมีวิธีที่พร้อมด้วยเขตสมบัติ คือ บุญเขตถึงพร้อม ไทยธรรมสมบัติ คือ ไทยธรรมถึงพร้อมและจิตตสมบัติ คือ เจตนาถึงพร้อม อันจะทำให้คนในสังคมเข้าใจการให้ทานมาก ยิ่งขึ้น (Surasak Tharayod) et al., 2019)

หลักศรัทธานั้นเป็นความเชื่อของแต่ละบุคคลเช่น หลักของกัมมสัทธา คือเชื่อกรรม เชื่อการกระทำ เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริงดังนั้นในการปล่อยสัตว์น้ำเปรียบเสมือนเป็นการให้ชีวิตใหม่แก่สัตว์ผู้ที่กระทำจึงมีความศรัทธาว่าตนเองจะได้รับผลบุญส่งผลดีกับตน, สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลิขิต บุญละคร ได้ทำการศึกษาเรื่องศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการแห่งศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย พบว่าวิถีชีวิตตามบริบทของสังคมไทยยังยอมรับและพระพุทธศาสนายังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก (Boonlakon, 2020)

และหลักกาลามสูตรเป็นหลักการให้เหตุให้ผลในความเชื่อเช่น อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังมา, อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำสืบๆ กันมา หรือ อย่าได้ยึดถือโดยตื่นข่าวว่าได้ยินอย่างนี้ เป็นต้น หลักกาลามสูตรจึงเป็นหลักการที่สำคัญของผู้ที่เลือกทำบุญด้วยการปล่อยสัตว์น้ำเพราะจะได้วิเคราะห์พื้นที่ในการปล่อยสัตว์น้ำด้วยความมีเหตุมีผลไม่ปล่อยสัตว์น้ำด้วยความไม่รู้ โอกาสที่สัตว์น้ำจะรอดจากการปล่อยจึงเป็นไปได้สูงสอดคล้องกับวิจัยของ พระครูปริยัติกัจฉาโร (ไพสิทธ์ศรีรอด), สมบูรณ์ บุญโท, และ สวัสดิ์ โอนทัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้พุทธญาณวิทยาของหลักกาลามสูตรในสังคมไทยหลังนวยุค ผลการศึกษาวิจัยพบว่า แม้จะผ่านกาลเวลามาเนิ่นนาน ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรม ของสังคมไทยยังมีความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมที่คลุกเคล้า ผสมผสานอยู่กับกระบวนทัศน์หลักกาลามสูตรเป็นวิธีการวางท่าทีที่พระพุทธเจ้าทรง แนะนำให้ชาวกาลามชนรู้จักใช้สติปัญญาในการรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามา แล้วนำมา พิจารณาถึงเนื้อหาของเรื่องราวนั้น ๆ ว่ามีความสมเหตุสมผลมากน้อยเพียงใด (Paisith Srirod) et al., 2019)

2) แนวคิดที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปล่อยสัตว์น้ำที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อย

แนวคิดที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปล่อยสัตว์น้ำที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อยผู้ปล่อยสัตว์น้ำจะต้องเริ่มจากการตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการปล่อยสัตว์น้ำในครั้งนั้นว่ามีวัตถุประสงค์ของการเพื่อประการใดแล้วจึงทำการเลือกสถานที่หรือสำรวจสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับชนิดของสัตว์น้ำที่ต้องการจะปล่อยแล้วจึงจะสามารถนำสัตว์น้ำชนิดนั้นไปปล่อยในสถานที่ตนเองเลือกไว้ประการสุดท้ายประเมินความเสี่ยงหรือโอกาสที่สัตว์ชนิดนั้นๆจะรอดเพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนาและในการปล่อยสัตว์น้ำในครั้งต่อไปจะสอดคล้องกับแนวทางของ Cowx (2515) และ FAO (2515) ที่อ้างถึงใน (Sricharoenatham, 2020) ซึ่งได้อธิบายถึงแนวทางปฏิบัติที่ดีในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำอย่างมีความรับผิดชอบมาเป็นหลักแนวคิดในการประกอบการศึกษาวิจัยในครั้งนี้โดยเน้นที่การเลือกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปล่อยสัตว์น้ำจะถือว่าผู้ปล่อยน้ำมีความรับผิดชอบต่อสัตว์ชนิดนั้นๆที่ทำการปล่อยเพราะโอกาสที่สัตว์ที่จะปล่อยนั้นมีโอกาสที่จะรอดสูง (Sricharoenatham, 2020)

3) แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของสัตว์น้ำและบริเวณสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่สัตว์น้ำอาศัยอยู่ที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อย

สัตว์น้ำจืดที่คนไทยชาวพุทธมีความเชื่อที่นิยมปล่อยและส่งผลให้ประสบความสำเร็จตามความเชื่อคือ ปลาไหล, ปลาหมอไทย, ปลาตะเพียน, ปลาช่อน, ปลาดุก, ปลาสวาย ปลานิล, ปลาเทโพ, หอยขม, หอยโข่ง, เต่า, ตะพาบ และ กบ เช่นถ้าปล่อยปลาช่อน, ปลาดุก, จะต้องปล่อยบริเวณที่น้ำตื้น น้ำนิ่งไหลไม่แรงมาก จะสอดคล้องกับศึกษาของ สุจินต์ ไรจนพิทักษ์ และงานศึกษาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการประมง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร หรือ หรือการปล่อยเต่า, ตะพาบ จะต้องเป็นพื้นที่ ที่มีพื้นที่ขึ้นแฉะ มีดินโคลนให้เต่าและตะพาบสามารถเดินขึ้นมาได้ จะสอดคล้องกับการศึกษาของหน่วยสัตว์เลี้ยงชนิดพิเศษ โรงพยาบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ กองส่งเสริมการประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

4) แนวคิดเกี่ยวกับหลักความเชื่ออันสืบเนื่องมาจากการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

ความเชื่ออันสืบเนื่องมาจากการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทยเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทยชาวพุทธมาเวลายาวนาน เพราะกิจกรรมกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญเพื่อสร้างบุญกุศล บางคนก็ถือว่าเป็นการเสริมดวงต่อชะตาหรือสะเดาะเคราะห์เชื่อว่าผู้ที่ช่วยเหลือหรือปล่อยสัตว์น้ำจะได้รับอานิสงส์จากการปล่อยสัตว์น้ำในครั้งนั้นซึ่งจะสอดคล้องที่ปรากฏเป็นหลักฐานที่ได้มีอ้างอิงในงานวิจัยของ รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์, ดร.สมจิต ขอนวงค์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระวีโรจน์ ศรีคำภาและพระศักดิ์ดา สุวรรณทา เรื่อง สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา เช่น เรื่องของทารกชะตาขาด สามารถต่ออายุได้ ในอรรถกถาธรรมบท ยมวรรค ได้กล่าวถึงเรื่องอายุวัฒนมุขารบุตรของพรหมณได้แก่อายุวัฒนมุขารเป็นชาวทมิฬสัมภินครได้รับคำทำนายว่าจะสิ้นอายุไขภายใน 7 วัน แต่หลังจากนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ สวดพระปริตรให้ได้ 7 คิน 7 และในวันที่ 7 พระพุทธเจ้าเสด็จไปสวดมนต์ด้วยพระองค์ สวดมนต์จนถึงเวลารุ่งเช้า บุตรก็ฟื้นเวลาเลยกำหนดไม่เสียชีวิตเมื่อพรหมณนำบุตรมาถวายบังคม พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ขอเจ้าจงมีอายุยืนเถิด” และตรัสว่าเด็กจะมีอายุยืนดำรงชีวิตอยู่ได้นานถึง 120 ปี ดังนั้น พรหมณจึงให้นามบุตรว่า “อายุวัฒนมุขาร” และพระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ธรรม 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ เจริญแก่บุคคลผู้กราบไหว้เป็นปกติผู้อ่อนน้อมต่อท่านผู้เจริญเป็นนิตย์ เหตุนี้เรื่องของอายุวัฒนมุขาร จึงเป็นการสืบชะตาในปฐมอนายุสาสูตรว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้อายุสิ้นในสูตรที่ 1 เพื่อการทำบุญส่งเสริมบารมีให้เกิดความเป็นสิริมงคล (Ketweerapong et al., (2014)

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่าสัตว์น้ำที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อยเพื่อทำบุญตามความเชื่อมีทั้งสิ้น 14 ชนิด และควรปล่อยในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสรุปได้ตามตารางดังต่อไปนี้

สัตว์น้ำจืดที่นิยมปล่อย	ความเชื่อ	สภาพแวดล้อมที่ควรปล่อย
1) ปลาไหล	ทำให้ผู้ปล่อยผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคต่างๆไป ได้ด้วยดีคิดจะทำสิ่งใดจะไม่ติดขัด	บริเวณ คู คลอง หนอง บึง ขอบชุกตัวอยู่ในโคลนตมหรือพื้นที่ขึ้นแฉะ
2) ปลาหมอไทย	ทำให้ผู้ปล่อยแล้วจะทำให้สุขภาพแข็งแรงปราศจากโรคภัย	บริเวณแหล่งน้ำจืด อยู่อาศัยตามแหล่งน้ำธรรมชาติบริเวณน้ำนิ่งๆตามทุ่งนา
3) ปลาตะเพียน	ทำให้ ผู้ ปล่อย ร่ำรวย เงิน ทอง ชีวิต เจริญก้าวหน้าเป็นอย่างดี	บริเวณน้ำไหลอ่อนๆ ไม่แรงมากหรือน้ำนิ่งตามแม่น้ำลำคลอง หนอง บึง
4) ปลาช่อน	ทำให้ผู้ปล่อยร่ำรวยเงิน ทอง และทำให้รอดพ้นจากอันตรายทั้งหลายทั้งปวง	บริเวณแม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง บ่อ สระ คู ทะเลสาบ ในนาข้าวที่มีน้ำขัง และตามแหล่งน้ำจืดทั่วไป
5) ปลาดุก	มีความเชื่อว่าปล่อยแล้วจะทำให้คนที่คิดทำร้ายหรือกำลังจะทำร้ายต้องแพ้ภัยไป	บริเวณลำคลอง หนองน้ำทุ่งนา บึง น้ำไม่ลึกมาก ไหลไม่แรงมาก
6) ปลาสวาย	ทำให้ผู้ปล่อยทำการค้าขายธุรกิจเจริญรุ่งเรือง	บริเวณลำคลองตามธรรมชาติแต่จะอยู่ในที่ที่มีน้ำค่อนข้างลึกและกระแสน้ำไหลแรง
7) ปลาบู่	มีความเชื่อว่าเป็นการปล่อยเพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณของผู้มีบุญคุณ	บริเวณน้ำนิ่งๆ ขอบชลบชอนตามพื้นดินทราย ดินอ่อน
8) ปลานิล	ทำให้ ผู้ ปล่อย มีเงินทองเพชรมณีจินดา มากมายนำมาซึ่งความร่ำรวย	บริเวณแม่น้ำลำคลองและหนองบึง ขอบอาศัยรวมกันกลุ่มกันเป็นฝูง
9) ปลาหีบิม	ทำให้ผู้ปล่อยที่กำลังมีปัญหาหรืออุปสรรคใดๆก็ผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคนั้นไปด้วยความราบรื่น	บริเวณแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วไป อยู่อาศัยตามแม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง บึงต่างๆ

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

สัตว์น้ำจืดที่นิยมปล่อย	ความเชื่อ	สภาพแวดล้อมที่ควรปล่อย
10) หอยขม	มีความเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตมีแต่ความสดชื่นสดใส ทั้งความขมขื่นให้หมดสิ้นไป	บริเวณน้ำนิ่งไม่ลึกมาก กระแสน้ำต้องไม่ไหลแรงมาก ต้องมีพื้นที่ขึ้นและ เช่น สระหนองนา คลอง คู แอ่งน้ำ บึง
11) หอยโข่ง	ทำให้ผู้ปล่อยมีความสามารถเป็นผู้บริหารจัดการงานได้เป็นอย่างดี	บริเวณน้ำที่ไม่ลึก น้ำนิ่ง กระแสน้ำไหลไม่แรงมาก เช่น สระ หนอง คลอง บึง นาข้าว ล้ำห้วย ถ้าบนบกก็จะอยู่ที่บริเวณ ที่ขึ้นและเป็นโคลน หรือดินทราย
12) เต่า	มีความเชื่อถ้าปล่อยแล้วจะทำให้ผู้ปล่อยปราศจากโรคภัย มีอายุยืนยาว	บริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำแหล่งน้ำจืดที่เป็นน้ำนิ่ง คลอง หนองบึง บ่อน้ำ ชอบอยู่ในลักษณะที่เป็นโคลนตมที่มีพื้นที่ขึ้นและ
13) ตะพาบ	มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรื่องโรคอัมพาต จะทำให้ผู้ป่วยอาการดีขึ้น	บริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำแหล่งน้ำจืดที่เป็นน้ำนิ่ง คลอง หนองบึง บ่อน้ำ ชอบอยู่ในลักษณะที่เป็นโคลนตมที่มีพื้นที่ขึ้นและ
14) กบ	เป็นการปล่อยเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับเจ้ากรรมนายเวร	พบกระจายอยู่ทั่วไปตามพื้นที่ชุ่มน้ำต่างๆ เช่นตามนาข้าว ที่มีดินเขื่อนและ บ่อน้ำที่ตื้นมีดินโคลน

ข้อเสนอแนะ

- 1) หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประกอบในการออกข้อกำหนดเสนอแนะเชิงนโยบายในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจและขอความร่วมมือกับผู้ที่ต้องการจะปล่อยสัตว์น้ำให้เลือกชนิดของสัตว์น้ำให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่จะปล่อย
- 2) ควรนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ต่างๆ เช่น วัด โรงเรียน หรือสถานที่ที่มีบริเวณใกล้เคียงที่สามารถให้ประชาชนสามารถเข้าไปปล่อยสัตว์น้ำเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการเลือกประเภทของสัตว์น้ำที่จะปล่อยให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่จะปล่อยสัตว์น้ำก็จะช่วยลดโอกาสเสี่ยงทำให้สัตว์น้ำที่ทำการมีโอกาสรอดชีวิตมากขึ้นและสามารถดำรงชีวิตขยายพันธุ์ต่อไปได้
- 3) ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรนำเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยมาใช้ประกอบในการวิจัยเช่นการกำหนดจุดปล่อยสัตว์น้ำที่แม่นยำและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่ทำการปล่อยสัตว์น้ำซึ่งจะทำให้สัตว์น้ำที่ทำการปล่อยมีโอกาสรอดสูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- B, Likit. (2020). An Analytical Study of The Faith's Development of The Buddhists in Thai Society. Journal of Education Management and Research Innovation. Vol.2 No.1.
- C, Phra Thanachot and Phrasoponpattanabandita. (2019). The Development of Quality of Life in Accordance with Three Bases of Meritorious Action of Buddhist Laypersons in Khoo Muang Village, Wapeepathum District, Mahasarakham Province. Journal of the Philosophy and Religion. Vol.4 No.1.
- K, Asso. Prof. Poonsarp et al., (2014). Luck-Bringing Ritual: Concept and Relationship-Building in the Context of the Society and the Soul of Lanna Community. National Research Universities, Office of the Higher Education. Commission (OHEC). and Buddhist Research Institute. Mahachulalongkomrajavidyalaya Universit.
- P, Phra Brahmaganabhorn. (2013). Dictionary of Buddhism. Bangkok: Bangkok Thammasapa. 24th ed.

- P, Phrakru Pariyatkitwithan et al., (2019). The Application of The Buddhist Epistemology of Kalamasutta in The Postmodern Thai Society. Journal of MCU Nakhondhat Vol.6 No.3.
- P, Phramaha Somchai et al.,(2019). The Way to Promote Merit Making of Buddhists in Thungyai Sub-District Kantharalak District of Sisaket Province Journal of MCU Peace Studies.Vol.6 No. Supplement Issue.
- S, Phrakhruphilassororrakit et al.,(2019). An Annalytical Study of Charity (DANA) In Thai Society. Journal of MCU Nakhondhat Vol.6 No.5.
- Sansuk, M. (2016). Swamp Eel: Easy to raise, quick growth, rapid wealth. 1st ed. Bangkok: Nana Printing, Yipsee Group Company Limited.
- Sansuk, M. (2017). Transgendered Climbing Perch: Easy to raise, quick growth, rapid wealth. 1st ed. Bangkok: Nana Printing, Yipsee Group Company Limited.
- Sarawasee, P. (2016). Life Prognostication Ceremony, Local Traditions in Thailand. Sirindhorn Anthropology Center (Public Organization).
- Sricharontham, B. (2020). Guidelines and procedures for the release of aquatic animal species for appropriate and responsible fisheries management. Central Administration, Department of Fisheries, Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- The Tipitaka and Commentaries (2018) Volume 34, Mahamakutrajaavidyalaya, Printed edition 13, Mahamakutrajaavidyaya Publication, Nakhon Pathom.